

L'ANIMADVERSIÓ DELS PAGESOS DE CERDANYOLA VERS ELS FRANCESOS (1497-1827)

Miquel Sánchez

Resum

Entre 1497 i 1827 els soldats francesos han ocupat territori català en diverses ocasions. Aquest treball s'endinsa en els orígens de l'animadversió dels pagesos vallesans envers les tropes franceses. S'inicia amb el caràcter pejoratiu de mots com *gascó* i *gavatx*; continua amb les invasions franceses a partir del 1496, en què prenen el castell de Salses, i amb la Guerra dels Segadors i les vexacions infligides pels militars francesos a la població civil, al temps que els senyors del castell de Cerdanyola actuen com a col·laboracionistes amb el poder central.

Durant les noves guerres esdevingudes entre el 1667 i el 1697 es tornen a repetir les malvestats dels exèrcits francesos, amb violències sobre els pagesos, saquejos a masos i esglésies cremades. Finalment, en ocasió de la Guerra del Francès, els pagesos s'organitzen en armes i hi tenen confrontacions directes, que donen lloc a la resposta de sempre: espolis i pillatges, incendis i violacions, represàlies contra masies i esglésies i danys als boscos i al patrimoni moble i immoble.

Abstract

The French army occupied Catalan territory on various occasions between 1497 and 1827. This article looks into the origins of the antagonism felt by the farmers of el Vallès county towards the French troops. It begins with the pejorative nature of words such as *gascó* and *gavatx* and continues with the French invasions beginning in 1496, when they took Salses Castle, and with the Catalan Revolt or Reaper's War and the vexation inflicted on the civilian population by the French soldiers, whilst the lords of Cerdanyola Castle collaborated with the central power.

During the new wars between 1667 and 1697, the evil deeds of the French armies were repeated, with violence towards the farmers, farms being sacked and churches burned. Finally, during the Peninsular War, the farmers took up arms and confronted the French. This led to the inevitable response of plundering, pillaging, burning, rape, reprisals against farms and churches, damage to forests and property in general.

1. Causes que precedeixen els grans desencontres

1.1. Gascons i gavatxos

Els fills d'una àmplia comunitat del sud de França, la Gascunya, i, en aquest cas, els gascons, van ser percebuts des de la Catalunya del segle XVI com a bandolers i malfactors. Ser **gascó** era sinònim de delinqüent. Sovint, els episodis negatius dels pobles són transferits interessadament als pobles del costat. Si el bandolerisme del camp català fou un fenomen pròpiament local i comarcal, també hi ha hagut la tendència a imputar moltes malifetes a d'altres pobles forans, com és el cas dels gascons. Nadal i Giralte recullen aquest fet i assenyalen, fent seves les paraules de Juan Acuña (capità de frontera, 1542), que va ser normal "imputar als gascons el cent per cent dels actes de bandolerisme comesos a Catalunya".¹

Un d'aquells casos, protagonitzats certament per gascons al Vallès, ha estat recollit en forma de sentència al Dietari de la Generalitat del 8 d'agost de 1559.² Va ser

contra uns gascons que van matar un pagès de Cerdanyola, Sunyer Savall, que tenia la casa a la serra de Collserola.³

Després del mot *gascó* i de l'ús ideològicament pejoratiu que se'n feia, veurem un segon mot, **gavatx**, també utilitzat per desqualificar un grup humà determinat. En aquest cas, es deia que gavatx significava "francès", en to despectiu, mentre que d'altres deien que el gavatx era específicament el francès meridional, que no parlava català.

Entre les moltes malifetes dels lladres de quadrilla (catalans), cal destacar-ne la col·laboració i l'ajut que, de vegades, algun propietari els va proporcionar. En aquest sentit, la demarcació de les Feixes, a Cerdanyola, no n'era l'excepció i un propietari absentista, Nicolau Mir, home de negocis de Barcelona, usufructuari de la masia de can Lloses, va ser sotmès l'any 1631 a procés pel procurador fiscal de la cúria del castell. Fou acusat d'imposar una penyora de sis lliures al seu masover Joan Xapali perquè li havia entrat als seus conreus un ramat de bestiar aliè. També, d'haver-lo amenaçat "posantli la daga en los pits" i dient-li "lladre, *gavax*, bolitre, jo te he de fer menjar las criaturas y te he de destruir." Finalment, el procurador fiscal va ser informat que en Mir havia "ascollit en sa casa lladres fasinerosos y gent yncognita, los quals son entrats de nits en dita casa, armats ab pistoles y pedrenyals curts, de la mida de quatre palms, menjant y bavent ab scientia y pacientia de dit Mir moltas vegades" i que, a més, acollia "en sa casa retirada, los vagabundos y gent osiosa y de mala vida".⁴

A la visita pastoral del 1697 a Sant Iscle, el visitador escrivia: "Conste los Gavaigs han robat de dite Iglesia...". En definitiva, Nicolau Mir, ciutadà de Barcelona i home de negocis, insultava el seu masover amb paraules greus, dient-li "lladre, gavatx i bolitre", al temps que, per a l'Església, els francesos també eren els gavatxos.

1.2. Salses o la por del francès

El castell de Salses, situat al límit septentrional català, amb una terra desèrtica al davant seu, de separació entre la Provença i Catalunya, va ser el baròmetre de les relacions amb el poderós veí del nord. Quan Salses es reforçava i fortificava, volia dir que hi havia risc de contesa militar amb França. Va caure en mans franceses els anys 1496, 1639 i 1642.

La por respecte del francès ve de lluny. El rei Joan I temia una invasió francesa l'any 1390 ja que els anglesos, establerts a França, s'havien alineat al costat del comte d'Armagnac, que pretenia prendre-li la corona. Davant d'aquest temor, el Consell de Cent va encomanar a Simó de Marimon i a Joan de Vallseca la preparació de la defensa i els va adreçar a Perpinyà perquè s'assabentessin del cert sobre aquella campanya.

L'episodi següent el va protagonitzar el comte de Foix, gendre de Joan I, quan el setembre del 1462, a l'inici de la Guerra dels Remences, amb un exèrcit de 800 francesos i gascons, va apoderar-se de totes les viles i castells del Vallès, encara que el 19 d'abril del 1463 el Vallès tornava a ser controlat per la Generalitat.

Francesc de Marimon, membre de la nissaga que gaudia del senyoriu de Cerdanyola, va destacar en la defensa del Rosselló contra França l'any 1543.

Un dels col·laboracionistes entusiastes de la monarquia hispànica va ser Aleix de Marimon i de Jaffer, germà de Plegamans de Marimon, senyor del castell de Sant Marçal i home de considerable fortuna. Aleix de Marimon va col·laborar l'any 1609 en l'expulsió dels moriscos, un intent d'unitat racial i religiosa entorn de la uniformitat nacionalista que cercava Felip III i, tot seguit, fou nomenat governador del castell de Salses, darrer lloc català, al límit amb França.

Salses va esdevenir el símbol de la defensa de la integritat de Catalunya.

1.3. La fi de la immigració occitana

Nadal i Giralt defineixen tres fases principals dels cicles migratoris francesos a Catalunya. La primera fase és l'ascendent i arrenca just després de la Sentència de Guadalupe, quan la pagesia catalana aconsegueix un nou estatus jurídic, i va del 1490 fins al 1540; la segona és de plenitud i va del 1540 fins al 1620; i la tercera és de declivi immigratori i comprèn del 1620 al 1660.

El viratge del 1625 assenyalat per aquells autors fou degut a "l'estat de guerra entre Espanya i França", amb la natural hostilitat amb què, des de Catalunya, eren percebuts els francesos, i acabarà amb la francofòbia derivada del Tractat dels Piri-neus (1659) i l'espoli del territori rossellonès i cerdà. Catalunya deixava de ser la terra promesa per als emigrants francesos d'Occitània i esdevenia un país hostil.

2. Temps de turbulències: guerres contra Castella i França (segle XVII)

2.1. El mal govern dels dirigents

El segle XVII va ser un segle de guerres i turbulències que van desestabilitzar la vida a pagès. Guerres entre la corona hispànica i França pel predomini europeu, intents unitaristes de reduir els regnes hispànics a les lleis de Castella i pertorbacions al camp català produïdes pels soldats d'una i altra banda.

La nissaga Marimon, que gaudia del senyoriu jurisdiccional del castell de Sant Marçal i d'alts càrrecs a les institucions catalanes, de resultes de les guerres del segle XVII, es va arrengher al costat de la corona, llevat d'algunes excepcions, en oposició a d'altres famílies nobiliàries, burgeses i camperoles. Aleix de Marimon i de Jaffer va assolir el càrrec de governador del Principat de Catalunya l'any 1613 i va actuar com a virrei interí l'any 1615. En general, la governació d'Aleix de Marimon fou molt desencertada, amb total ineficàcia en l'administració de justícia i una gran arbitrietat processal. Va exercir aquell càrrec fins a la seva mort l'any 1639. Durant molts anys, les autoritats catalanes, i fins i tot els virreis, van insistir que Aleix fos destituït, però les seves influències a la cort de Madrid van impedir-ho.⁵

2.2. *Les primeres irritacions dels pagesos. Els abusos dels soldats*

L'any 1615 es va arrendar per quatre anys (1616-20) el mas Oliver, de Cerdanyola, ja que l'hereu, Lluís Oliver, era encara pubill, i se li manava a l'arrendatària, Antònia Llens, de Ripollet, “pagar tots los talls de soldats y carretes y altres talls o tollas (que) se feren en dits temps durant dit arrendament”. L'any 1624 Lluís Oliver era encara pubill i els curadors tornaven a llogar el mas, ara per cinc anys (1624-29) amb la mateixa clàusula per a l'arrendatari de “pagar tots los talls de soldats y carretes y altres talls or talles que aja de pagar mitja quartera de forment dels conreus”.⁶

L'any 1639 Francesc Fatjó i Gabriel Planes, propietaris pagesos de Cerdanyola, confirmaven a la fàbrica de galeres que hi havia a les Drassanes de Barcelona la quantitat de diners que valien els roures tallats als boscos del terme de Sant Marçal. Francesc Fatjó del Molí va rebre 30 sous per 6 roures.⁷ Eren roures de Collserola i de Galliners, que s'empraven per a la construcció de vaixells a Barcelona. Les Drassanes eren un centre de producció de galeres que gaudia del dret de compra dels boscos. Normalment, els seus representants entraven en una propietat, marcaven els arbres i després els talaven i pagaven. Pagesos de Cerdanyola com Joan Altayó, Francesc Magrans, Pau Miró, Pere Joan Domènec, Francesc Fatjó del Molí, Francesc Costa, Francesc Vaell i Sebastià Fatjó dels Xiprers van haver d'acceptar que els tallessin els arbres a canvi d'un preu fixat per la fàbrica de galeres. Pau Miró va rebre 25 sous per cinc roures.⁸

2.3. *La Guerra dels Segadors (1640-1652)*

Entre els trasbalsos que afecten, de sempre, la vida pagesa, hi havia les guerres. La corona exigia els anys 1626 i 1634 que Catalunya pagués el quint reial, al temps que el comte duc d'Olivares, primer ministre reial, proposava al rei “reducir estos reinos al estilo y leyes de Castilla”. Amb l'excusa que França va declarar la guerra a Felip IV l'any 1635, per primera vegada entrava un exèrcit castellà a Catalunya, el qual ocupava les places fortes i formava part de la “unió d'armes” o tribut militar en homes i diners, segons una imposició d'Olivares no acceptada mai pel Principat, ja que atemptava contra les lleis pròpies de Catalunya. L'allotjament d'un exèrcit estranger, com el castellà, de 10.000 homes entre 1626 i 1640 va donar lloc a nombrosos greuges als camperols, amb l'espoliació d'aliments, pillatge, amenaces, incendis, violacions, etc.

Al malestar de la pagesia, per les servituds a què era sotmesa a través dels allotjaments de tropes, s'hi aplegaren aviat els greuges de caràcter polític i nacional, encapçalats per la Generalitat i el Consell de Cent. L'anticonstitucionalitat d'un exèrcit estranger, la il·legalitat dels allotjaments i una constant tributació de guerra van donar lloc a la resistència de les institucions catalanes, en mans de l'oligarquia del país, contra la monarquia absoluta i centralista. La resposta del rei, executada pel virrei, fou l'empresonament d'un diputat i dos membres del Consell de Cent.

L'intent d'obligar el poble de Santa Coloma de Farners a allotjar els terços castellans per l'abril del 1640 va fer esclatar l'alçament rural. De les comarques de Girona i la Selva, la revolta es va anar estenent cap al Vallès i altres comarques. Els bàndols pagesos armats del Vallès van obligar les tropes a refugiar-se a Barcelona, on el 22 de maig entraren entre 2.000 i 3.000 pagesos, molts d'ells vallesans i del delta del Llobregat, bo i alliberant els presos polítics i establint el campament a Sant Celoni. Els crits pagesos eren "Visca la terra!", "Visca lo rei!", "Muiren los traïdors!", "Muira el mal govern!" i "Muiren los mals cristians!". Els pagesos tenien com a enemics l'exèrcit ocupant, les autoritats reials i, també, les classes benestants catalanes, a les quals consideraven traïdores a la pàtria i en van assaltar i cremar les cases. Podem parlar de "resistència antimilitar i antifiscal" i qui sap si també de resistència "antisenyorial".⁹

Durant el regnat de Felip IV es va arribar a un trencament entre la corona i el Govern de Catalunya. Tot va començar amb una revolució social, la qual va desembocar en un alçament nacional, qualificat de "revolta catalana" per uns, "revolució" per uns altres i veritable "guerra de separació" per altres més.

El 7 de juny del 1640, diada del Corpus, va esclatar a Barcelona l'aixecament dels segadors i ciutadans de Barcelona contra la corona, el virrei i els catalans col·laboracionistes. El virrei, comte de Santa Coloma, acompanyat de Bernardí de Marimon, senyor de Cerdanyola, va fugir cap a les Drassanes, però el virrei fou mort. Conegut com el "Corpus de Sang", va ser l'inici de l'aixecament, convertit en Guerra dels Segadors, anomenada també de Separació, que va durar fins l'any 1652, amb la caiguda de Barcelona sota les tropes del rei.

Una part important de la família Marimon va prendre partit per la causa reial i, així, el 9 de juny del 1640, dos dies després de l'inici de l'avalot, es va saber que els pagesos revoltats van incendiar i destruir les cases i hisendes de la rodalia de Barcelona pertanyents a ciutadans que servien el rei o que eren coneguts com a qualificats col·laboracionistes. D'entre els llocs afectats, cal esmentar-ne Sant Andreu de Palomar, l'Hospitalet de Llobregat, Sant Martí de Provençals o Cerdanyola, entre d'altres. Concretament, els pagesos van cremar el castell de Sant Marçal, que Aleix de Marimon i Jaffer, governador de Catalunya, havia governat fins al 1639 i que va passar a Bernardí de Marimon a partir del 1640.¹⁰

Pel setembre del 1640 la Generalitat va pactar amb França l'entrada d'un exèrcit per fer fora "los castellans de la terra". El 10 de novembre del 1640 el Consell de Cent publicava el nom dels desafectes notoris: "Don Juan de Marimon sen es passat al enemich". Per la seva banda, Joan de Marimon, fill de Bernardí, va escapar de Barcelona i es va mantenir fidel a Felip IV.

Pau Claris, president de la Generalitat, va proclamar una efímera República de Catalunya, que va durar del 16 al 23 de gener del 1641 (data en què va tenir lloc la

batalla de Montjuïc, amb la derrota de l'exèrcit castellà). Uns altres Marimon es van decantar per les forces contràries a la Generalitat de Catalunya, després que Pau Claris derrotés l'exèrcit castellà a l'esmentada batalla de Montjuïc.¹¹ Les tropes franceses, a partir del 1644, també van causar estralls freqüents ran d'aquestes guerres.

El 25 de maig del 1642, en plena guerra, els síndics del terme de Cerdanyola, Pere Joan Domènec, Gabriel Planes i Francesc Fatjó del Molí, van concedir a Jacint Bosch i Costa i Josep Borgunyà, ambdós de Terrassa:¹²

[...] l'arrendament a ells fets del delme, censos y altres rèddits del dit terme de Sardanyola, com apar de dit arrendament abaste en poder del rector de Sardanyola als 3 de maig del 1639, per prendre 2000 lliures, les quals confessen haver rebudes, ço és, 1000 lliures contants y les restans 1000 lliures per ells han pagades al Dr. Pere Ferrúz per lluyció del censal le feya a lo terme de Sardanyola y axí prometen als dits principal y fermansa que per rahó de dit arrendament no·ls demanaran ninguna cosa, los quals actuen poder de qualsevols notaris sien volèn sien escansellats y anulats y prometen que en ningun temps no·ls demanaran ninguna cosa ab est pacte que en cas que lo Sr. algun temps demana les 24 amagues de palla que demanant·los havian de donat dits arrendadors los anys 1640 y 1641 que sempre se haje de pagar la meitat ne hagen de pagar o donar dits arrendadors y laltre meitat lo terme de Sardanyola.

L'agost del 1643 es van fer detencions de col·laboracionistes a més de 50 poblacions, entre elles la de Cerdanyola. Van ser declarats públicament desafectes Joan de Marimon, Bernardí de Marimon, Ramon Rubí i de Marimon i Daniel de Marimon.

Aquell mateix any va tenir lloc una congregació general de la Universitat de Cerdanyola pel trentè i els talls per l'allotjament de soldats. Es va decidir executar els béns dels que no volien satisfer el trentè impositat:¹³

Honors Sindicus et Jurati termini Sancti Martini de Sardanyola contra Penitentes salvere trentenum impositum per universitatem et singulares dicti termini de Sardanyola. 19-06-1943.

La universitat y singular del terme de Sardanyola pera pagar y ... los talls fets per allotjaments de soldats trànsits y soldats fets per defensa de la província lo any 1642 se imposaren un trente sous de trenta quarteras mojada trenta altre de tots grans quen donara en las terras de dit terme, ab sciència y presència de tots los singulars de dit terme y llicencia de Vm., lo qual trentè per temps de tres anys arrendaren al mes donant a Salvador Alavedra... un poder...

Can Fatjó del Molí era aquells anys un dels masos més pròspers i influents del terme de Cerdanyola. Francesc Fatjó del Molí fou succeït pel seu fill i hereu, també

de nom Francesc Fatjó. Més destacat que el pare, va ocupar els càrrecs de síndic, jurat i batlle. Li va tocar viure i patir els fets de la Guerra dels Segadors. Com a cerdanyolenc destacat anava a cavall, animal força aristocràtic, cosa que no podien fer la gran majoria de pagesos del terme.

L'any 1643 Francesc Fatjó era jurat i, com a tal, participava a la cúria pública de Sant Martí per oposar-se al trentè imposat als pagesos del terme per tal de pagar "los talls fets per allotjaments de soldats transits" amb motiu de la Guerra dels Segadors. Els anys 1652 i 1655 actuava com a batlle de la "cúria ordinària de la parròquia i terme de Sant Marçal de Serdanyola, diòcesi de Barcelona".¹⁴

Els pagesos vallesans mantenien viu el record dels excessos que les tropes castellanes, primer, (1626-40), i les franceses, després (1643-45), havien comès per la contrada, de resultes de la Guerra dels Trenta Anys i de la Guerra de Separació. A partir del 1644 es va generalitzar l'oposició dels pobles als soldats francesos, a causa dels excessos comesos en els allotjaments, on es prenien els queviures sense pagar i requisaven el gra i objectes als pagesos, a més d'infligir-los maltractaments i ultratges. La rebel·lió camperola era latent, i el moment, molt semblant al que havia tingut lloc quatre anys enrere contra els soldats del rei Felip IV. Conseqüència d'aquells greuges fou el memorial que la Generalitat de Catalunya va trametre a les primeries de l'any 1645 al rei de França, en què es denunciaven els atemptats comesos pels seus ministres i soldats contra les Constitucions de Catalunya, i del qual en reproduïm un fragment:¹⁵

Als sobre dits excesos i desordres si ajunten los que estos dias del mes de gener corrent se han representat als Srs. deputats per diferents sindichs amb suplicacions que-s llegiren la última trentasisena, com son la vila de Piera, en las parroquias de Sant Jaume de Moja, Sant Martí de Sardanyola, [...] en les quals se representà als Srs. deputats que los soldats francesos de peu i de cavall, a mes que fan donar menjar i beure per ells, per sos criats, per los cavalls i cavalcadura, sens pagar cosa alguna, no volen estar ab ordre algun en los alotjaments, ans bé se aposenten allà ahont los apar, y maltractan fins arribar a matar a Esparraguera un paísà, a Vilamajor malferirne un altre, y molts altres casos.

L'aportació francesa es va anar afeblint i l'any 1652 queia Barcelona, després de més d'un any de setge. El rei va reconèixer les Constitucions de Catalunya, el seu aparell constitucional i institucional, però va imposar, per sempre, l'establiment d'una guarnició castellana a Barcelona i la ciutat va perdre els seus privilegis militars, com ara les muralles i els baluards, el castell de Montjuïc i les Drassanes, que van passar a la corona. A més, la guerra va significar la ruïna econòmica del país, amb l'empobriment dels pagesos i la desfeta de la producció industrial, de la marina mercant i de la hisenda pública (la de la Generalitat).

Acabada la guerra, els Marimon detinguts foren alliberats i recompensats amb alts càrrecs pels favors prestats a la corona.

L'any 1652 es va declarar una gran epidèmia al terme de Cerdanyola i, davant el perill de contagi, no hi havia assistència de fidels al temple i s'hagueren de dispensar les amonestacions en el matrimoni de Pau Codonyès, del mas Codonyers, i Caterina Casas. De l'època del setge de Barcelona, va haver-hi gent del seu pla que es va aixoplugar als pobles de l'altra banda de Collserola. Així hem vist el cas de Jaume Mariner, pagès d'Horta, que el 21 d'octubre del 1652 batejava una filla seva a l'església de Sant Martí de Cerdanyola, el qual "per causa de la guerra habitava en esta parròquia".¹⁶

Destaquen també les despeses del mas Miró originades pels soldats i les lleves imposades, per un total de 91 lliures.¹⁷ El pes de la imposició fiscal resultava gravós per a la pagesia. L'any 1653, en plena Guerra dels Trenta Anys, els propietaris del mas van fer una composició de 32 dies, a una lliura per dia, segons la qual pagarien 32 lliures a canvi de no acceptar l'allotjament de soldats. Aquell mateix any es van pagar 29 lliures per les lleves de soldats i el seu allotjament. L'any 1654 es pagaven 9 lliures per les talles velles i les contribucions dels soldats. Les resistències camperoles a permetre el pas i l'allotjament dels soldats a les seves cases i per les seves terres, posada de manifest amb l'esclat de la Guerra dels Segadors, continuava plenament vigent en el cas que estudiem, en preferir els propietaris del mas Miró pagar una quantitat compensatòria i evitar-se de dispensar la servitud als exèrcits reials.

Eva Serra creu que "les talles podien forçosament endeutar i arruïnar una explotació", al temps que posaven de manifest "la possible contradicció entre fisc i renda senyorial". La unitat fiscal per pagar les talles de la Guerra dels Segadors era la universitat i no pas el mas individual. Un pagès d'Osona, Joan Guàrdia, es queixava de les 27 lliures pagades per un mas.¹⁸

3. Les guerres contra França (1667-1697)

Acabada la Guerra dels Segadors van continuar els conflictes bèl·lics entre les monarquies hispànica i francesa, amb Catalunya al bell mig.

L'any 1659 Francesc Fetjó del Molí, jurat de la parròquia i terme de Cerdanyola, obria judici contra Isidre Margenat, pagès del terme i propietari del mas Fetjó dels Aurons, per haver bastonejat dit jurat quan va anar a cobrar-li el tall o contribució reial per a l'allotjament dels soldats. A més, Margenat li va donar "una pesa de vuyt reals falsa y que los soldats no la voldrian".¹⁹

Una nova guerra amb França va esclatar entre els anys 1667 i 1697. L'any 1684 els francesos van entrar novament a Catalunya i van ocupar Olot, Ripoll i Vic. Fins i tot van bombardejar Barcelona per mar, el 1691. L'obligació de mantenir un exèrcit va produir un nou alçament camperol de la gent del Vallès i del mateix Sabadell entre 1668 i 1689, amb els mateixos crims de la revolta dels Segadors del 1640 i, quan

s'adreçaven vers Barcelona, el virrei i les seves tropes els van derrotar ràpidament.

Aquells eren temps en què els senyors del castell de Sant Marçal col·laboraven amb la monarquia austriacista, que els havia elevat a marquesos. Josep Marimon i Corbera, fill de Feliu de Marimon, actuava com a capità de la Coronela de Barcelona l'any 1684, quan la ciutat es va posar en alerta davant el perill francès.²⁰ Feliu de Marimon, senyor de Sant Marçal, va intervenir com a “negociador hàbil i eloqüent” en l'apaivagament dels ànims excitats arran dels aldarulls del 1687 contra nous excessos comesos en els allotjaments per les tropes castellanques. A canvi, l'any següent fou recompensat per la corona amb el càrrec de regent del Consell Suprem d'Aragó i va haver d'establir-se a Madrid; el 29 de juny acudia al Consell de Cent, a “despedir-se d-esta Ciutat, pàtria sua” amb motiu que “se n'anava a la cort de sa magestad”. L'any 1690 va ser ennoblit amb el títol de marquès de Cerdanyola.²¹

L'any 1690 Antoni Joan Coll i Gabriel Fetjó dels Xiprers, menor de dies, pagesos de Cerdanyola, com a síndics de la parròquia, van acordar concedir al rei un donatiu voluntari per cinc anys, per evitar les inquietuds que l'any 1687 s'havien suscitat amb ocasió dels allotjaments de soldats i paisans i per aconseguir que la cavalleria estigués aquarterada a les places. Així, la població no hauria de suportar allotjaments ni els deures d'aportar palla. I només en cas de trànsit s'acceptaria donar als soldats manutenció o cobert, foc, llum, llit i palla per als cavalls, mentre que tant els caporals com els soldats haurien de pagar la resta de despeses.²²

Antoni Joan Coll, jurat de Cerdanyola, continuava l'any 1695 “com ha plegador que es de las tallas que dit terme de Sardanyola ha fetas per pagar la gent del some- tent que [...] se feu per servey de Sa Magestat, constituhit dit Coll personalment en dit nom de colector”. Aquell any li va tocar reclamar a Jerònima Simó, muller de Joan Simó, pagès que habitava la casa Mir, de Sant Iscle de les Feixes, que pagués “lo tall sobredit que lis toque a pagar, dos lliuras y deu sous, y de la talla del any 1694, que era lo donatiu ques dona a la Deputació”. Jerònima li va respondre que “no pretén pagar ditas tallas perquè lo amo de la Casa mos ha llogat dita Casa y heretat franca de pagar talls y taxas que lo terme pague”. El plegador li va dir que si no pagava les talles “se posarà a portarsen penyoras” i llavors Jerònima “done en penyora quatre llansols de bri de cànem”.²³

Pocs anys més tard, el 19 de gener del 1696, per fer front a la guerra amb els francesos, el rei demanava “reclutar lo tèrtio de la present Ciutat que té en Sardanyola sa magestad, fins número de vuyt cents hòmens, durador dit servey per lo tèrmini de un any, si tant durara la Guerra”, els quals van ser allotjats al castell de Sant Marçal. El 19 d'abril del 1697 s'havia augmentat a mil els homes preparats per a la guerra al castell de Sant Marçal, davant noves exigències del monarca en aquest sentit. Tanmateix, les tropes franceses avançaren sobre Barcelona, l'assetjaren i en van aconseguir la rendició el 10 d'agost. Per motius de política

internacional (la pau de Riswick del 20 de setembre), els francesos evacuaren Catalunya el 4 de gener del 1698, saquejant prèviament l'església de Sant Iscle de les Feixes i algunes masies del terme.²⁴ Rere seu deixaven una animadversió general contra ells, la qual ja era el revifament d'antics greuges polítics i econòmics.

Aquestes guerres que van tenir lloc per terres catalanes, entre el 1640 i el 1714, van damnificar alguns dels masos de Cerdanyola i els edificis, tresor i ornament de les dues parròquies locals. Soldats de la corona hispànica, unes vegades, i francesos, unes altres, eren els principals protagonistes de les malvestats comeses envers els pagesos i les esglésies de la contrada. Quan no eren els soldats d'un bàndol, eren els de l'altre, però diverses masies i parts de totes dues esglésies van ser damnificades i, fins i tot, incendiades.

Un testimoni de la invasió francesa de l'any 1697 en aquesta part del Vallès el trobem en la visita pastoral que es va fer a l'any següent a l'església de Sant Iscle de les Feixes, la qual va resultar malmesa i saquejada:²⁵

Conste los Gavaigs han robat de dite Iglesia un calze de plata, dos dotzenes de estovallas, lo vas de la reserva, sis canedelles de plata, sis candeleros de bronze, cinch bacines de llautó de totes les administracions; un missal, quatre campanes, dos del campanar y dos de la Iglésia y nou lliures, catorze sous de la obra.

4. La Guerra de Successió i la Nova Planta (1705-1714)

4.1. *Nous conflictes, ara amb els soldats castellans*

Tanmateix, de resultes de la successió al tron d'Espanya protagonitzada per Felip d'Anjou, de la Casa de Borbó, i Carles d'Àustria, l'any 1705 es va produir el trencament de Catalunya amb Castella, en mantenir-se la primera fidel a l'austríac i la segona al Borbó. Josep de Marimon i Corbera, segon marquès de Cerdanyola, va ser continuador del col·laboracionisme institucional iniciat pels seus avantpassats al segle XVI amb la casa d'Àustria i es va estrenar com a primer filipista de la nissaga familiar. A les Corts catalanes de 1701-02, convocades per Felip V, Josep de Marimon es va mostrar molt favorable a aquest rei. A casa seva s'aplegaven els borbònics més encesos i quan el 9 d'octubre del 1705 la ciutat de Barcelona es va rendir als aliats, Josep de Marimon va acompanyar la guarnició castellana que va abandonar Barcelona. A l'any següent va participar, al costat de Felip V, en el fallit atac d'aquest contra Barcelona. Va ser membre del Consell d'Aragó borbònic.

En aquest context de guerra i enfrontament dinàstic, l'any 1706 es va exigir un delme de gra als pagesos de Cerdanyola que no es va poder pagar "per causa de la guerra y per causa de haver-se menjat los cavalls de sa Magestat (que Deu guarde) part de la cullita de dits grans, en lo dit terme de Sardanyola, en lo dit any prop passat de 1706". De resultes d'aquests fets, Isidre Miró, propietari del mas Miró, de Cerdanyola, va ser interrogat:²⁶

[...] lo dany que les guerres de l'any passat de 1706, que los cavalls de sa Magestat han donat en dit terme de Sardanyola, tals delmes en los ex..., ço es, entre ordi y sivada, algunes 365 quarteras, poch mes o manco, de faves y favons y garrofins, algunes 24 quarteras, de blat i mestall, algunas onze quarteras. Y esta es la veritat segons Deu y ma consciencia, y per la pratiga que tinch, per haver habitat en dit terme y calculat los fruyts de dits delmes per espai de sis anys [...]

[...] Interrogant Isidrum Miró, agricola dicti termini [...] quant dany ha ocasionat la guerra, ço los cavalls de Sa Magestat (que Deu guarde) en la collita dels grans del terme de Sardanyola, en lo any prop passat de 1706 [...] de favas, garrofins y favons, algunas vint i dos quarteras, poch mes o mancho, de ordi, sivada, algunas trenta tres quarteras, y de blat y mestall, algunas deu quarteras [...]

En aquells anys de guerra, va haver-hi pagesos que van abandonar la plana per aixoplugar-se en altres indrets més segurs, com la filla de l'hereu de can Viver de la Torrebonica, de la parròquia de Sant Julià d'Altura, que va haver de ser batejada al monestir de Sant Llorenç el 15 d'abril del 1706.²⁷

4.2. *La caiguda i desnacionalització de Catalunya*

Feliu de Marimon va participar, a partir del 23 de juliol del 1714, en el setge de Barcelona, dirigit pel duc de Berwick, amb 40.000 homes. L'11 de setembre de 1714 es va produir l'atac definitiu i la caiguda de Barcelona. Feliu de Marimon va participar a l'assalt final al reducte de Santa Eulàlia. Felip de Borbó havia guanyat i les seves tropes s'establiren a Catalunya com un exèrcit d'ocupació. Els Marimon, al costat del rei, van col·laborar a la caiguda de Catalunya com a país sobirà.

Amb la derrota de Catalunya, a partir de l'11 de setembre de 1714, el nou règim borbònic es va anar entronitzant i va reduir el Principat a les lleis uniformadores dictades per la corona. Un document del 13 de febrer del 1716, relatiu a Sant Cugat, disposava que:²⁸

Los jurados del lugar de San Cugat del Vallés consideraron por exempta de Alojamiento la casa de Andrés Trulles mientras la ocupó en cosas del Real Servicio; y en quanto a las tassas me informaron los jurados del motivo que tienen para cobrarlas ahora aviendo cessado las quinzenadas de la Imposición.

El 1726 es van reprendre algunes activitats guerrilleres contra el nou règim borbònic, amb l'esperança d'una nova guerra amb França que ajudés la causa catalana. El crit de la revolta, els anys 1734-36, era "Via fora els adormits!".

4.3. *La repressió entre els propietaris rurals*

Farem una aproximació a allò que va ser la repressió borbònica a les files dels propietaris rurals. Ho il·lustrarem amb tres casos, els dels masos Catà, Sants i Cordelles.

El **mas Catà**, de Cerdanyola, va canviar de propietaris poc abans de la guerra. Després dels Ribó, en data no establerta exactament, però de les primeries del segle XVII, el mas Coll passa als Catà, els quals deixen el seu cognom com a topònim definitiu d'aquesta heretat. Per dades de l'arxiu del Sr. Leopold Gil, sabem que l'any 1608 va morir a Viena Josep Catà i que, pel testament de Francesc Catà de l'any 1667, casat amb Eulàlia, consta que aquell era "*legum professorem naturalem... parra. Sti. Andrea de Llavaneras*" i fill de Francesc Catà, difunt, pagès d'aquella parròquia. Sabem, doncs, que els Catà procedien de Llavaneres i que el seu origen era pagès.

El **mas Sants**, del terme de les Feixes, del castell de Montcada, tenia com a propietari aquells anys Francesc Sants i de Miquel, de Barcelona, fill de Francesc Sants i Puig, el qual es va casar l'any 1690 amb Maria de Mont-rodon, senyora de Mont-rodon. Va destacar com a austriacista i va anar a residir a Viena, a la cort de l'emperador Carles VI, on moriria. Les acaballes del segle XVII i el començament del XVIII, amb l'enfrontament entre l'arxiduc Carles d'Àustria i l'aspirant Felip de Borbó, van produir divisions molt marcades dins de les famílies de l'elit dirigent catalana i barcelonina. Si els Sants, propietaris de can Sants, es van manifestar com a seguidors de la causa austriacista, els propietaris de la veïna Torre Joana van ser marcadament borbònics. La mateixa família Marimon, que senyorejava el terme del castell de Cerdanyola i que ja havia sofert dissensions i enfrontaments entre els seus membres durant la Guerra dels Segadors, va prendre majoritàriament partit pel candidat borbònic, amb la Guerra de Separació.

El **mas Cordelles**, l'antic mas Saltells, va passar a poder de dues famílies nobles de Barcelona. La primera d'elles va ser la de Joan Baptista de Comallonga, donzell de Barcelona, que el posseïa el 1559. La segona va ser la de la nissaga Cordelles i el primer membre que va posseir el mas va ser Galceran de Cordelles (1666), succeït per Felicià de Cordelles, que fou senyor de Mura (1723-31). L'any 1666 el noble Galceran de Cordelles es va casar a la capella que hi havia al mas i l'any 1796 també hi havia un "masover de Cordellas".²⁹

Els Cordelles havien fundat a Barcelona el Col·legi de Cordelles (1593), que fou ofert a la Companyia de Jesús, la qual el va acceptar el 1635. Aquest col·legi era independent del Col·legi de Betlem dels jesuïtes, que havia aconseguit la propietat de sis masos del terme de les Feixes. Tanmateix, els jesuïtes mai no van controlar el mas de Cordelles.

La família Cordelles, ennoblida per la casa d'Àustria, va tenir un comportament i uns sentiments austriacistes, en el conflicte polític que es va plantejar de resultes de la Guerra de Successió. D'entre els membres més coneguts, cal destacar-ne Felicià de Cordelles, que es va incorporar a l'exèrcit austriacista i va participar en la resistència de Barcelona a les tropes borbòniques. Fou nomenat comte (1706) i senyor de Mura (1707). Amb la desfeta catalana del 1714 va perdre tot el seu patrimoni, que li fou confiscat per les noves autoritats.

5. La guerra del Francès (1808-1814)

5.1. *Novament, tropes franceses ocupen Catalunya*

La Guerra del Francès va ser una guerra d'invasió iniciada per Napoleó Bonaparte per tal d'absorbir la corona espanyola. Va ser un període crític i trasbalsador en la història peninsular del segle XIX. El 9 de febrer del 1808 entraven a Catalunya els primers exèrcits napoleònics i el país hi quedaria sotmès, amb la col·laboració dispensada per les autoritats, que seguien les ordres del govern de Godoy. Barcelona va ser ocupada el 29 de febrer i les tropes ocupants dominaven els fortins de la Ciutadella i Montjuïc.

Mentre que la noblesa, alineada al costat de la monarquia, acceptava la invasió francesa, l'Església i una part de l'exèrcit, juntament amb les classes populars, malfiades dels francesos des d'anys enrere (Guerra dels Segadors, mutilació territorial de Catalunya, Guerra de Successió i Guerra Gran del 1793-95) es van aixecar en armes contra els invasors. Lleida, Girona, Manresa i Tarragona es van insurreccionar entre finals de maig i el juny.

El protagonista principal de l'aixecament va ser el poble, que va empènyer amb força i radicalitat. Es van formar "juntas locals", constituïdes pels líders locals, que aplegaven el poder i organitzaven la resistència. Aquestes juntas van donar lloc a la Junta Superior de Catalunya, controlada pels moderats. El sentiment generalitzat de "Déu, pàtria i rei" agermanava els catalans amb la resta de ciutadans espanyols.

Catalunya va viure en estat de guerra des del maig del 1808 fins a la fi del 1813, prop de cinc anys i mig. Es va crear una mena d'exèrcit popular integrat per bandes i sometents. Era difícil distingir entre miquelets, sometents, tropes regulars i quadrilles de bandolers. Es van lliurar combats al Bruc, Cardedeu, Molins de Rei, Vic, Manresa, Martorell, etc, amb una gran quantitat de morts i ferits. Catalunya va ser sotmesa a finals del 1811.

Napoleó va imposar un "Govern Particular de Catalunya", seguit d'una etapa d'afrancesament general fins al 1812 quan l'emperador va incorporar Catalunya a l'Imperi francès, dividida i organitzada administrativament com els departaments francesos.

La primavera del 1814, les darreres tropes franceses travessaven la Jonquera. Va tornar Ferran VII, que va reinstaurar l'absolutisme i va abolir la constitució liberal de Cadis.

5.2. *Interpretació actual de la Guerra del Francès*

L'ocupació militar de Catalunya va ser un canvi profund, una crisi total. Es va produir un estremiment de la societat catalana i, per fi, es va decidir trencar amb el vell règim senyorial; es donava pas a allò que caracteritzaria el segle: l'etapa burgesa i la formació de les masses socials.

Des de la perspectiva d'una Espanya vençuda, es va fer una narració tergiversadora dels fets, amb una simplificació interessada que amagava la realitat, força més complexa. L'Espanya oficial proclamava una guerra d'independència, la insurgència davant la invasió i la resistència a l'ocupació estrangera. El relat esdevé patrioter, amb

constants referències a l'heroisme, les proclames, la guerrilla, les defenses numantines i les victòries militars.

Als ulls d'avui, cal donar-hi noves claus interpretatives. Cal contrarestar les narracions falses i manipuladores i retornar l'etapa del 1808-14 a la seva dimensió veritable. Cal dir que Ferran VII felicitava Napoleó per les seves victòries sobre els seus compatriotes i que el títol d'"immortal" a Girona li costava deu mil morts. Cal dir també que, sota l'aparença d'un moviment patriòtic, hi havia la contestació i la revolta contra l'antic règim, una mena de revolució contra el poder instituït: contra la monarquia i Godoy, contra el mal govern, contra les quintes i contra els impostos. L'esperit antifrancesc, fortíssim, fins i tot fanàtic i xenòfob, anava acompanyat de components de ruptura respecte del poder i d'hostilitat respecte de les classes dominants.

Pierre Vilar defineix l'alçament, tant políticament com ideològica, com a moviment tradicionalista i reaccionari, però socialment progressiu en alguns llocs –Igualada, Martorell, Terrassa–, on es qüestionava el domini de classe.

5.3. *La resistència vallesana*

En èpoques de guerra, els trasbalsos són freqüents. Ja hem vist que, de resultes de les guerres amb França, algunes masies i esglésies del terme van resultar saquejades i cremades pels soldats.

Al Vallès, Terrassa aglutinava el moviment, amb plantejaments totalment revolucionaris, com l'exigència d'un poder popular i un govern dels sometents. Els primers dies de maig del 1808, les forces del Vallès, bàsicament sometents, estaven concentrades al turó de Montcada, però, impotents per fer front a la columna napoleònica que els perseguia, es replegaren cap l'interior. Com a represàlia, davant la fugida dels sometents vallesans, els francesos van cremar l'ermita del castell de Montcada.³⁰ Al llarg d'aquell any, hi va haver diverses topades entre sometents i tropes napoleòniques.

La Junta del Vallès, des de Granollers, va lliurar el 12 de juny un comunicat a tots els pobles, demanant aquells homes de sometent que poguessin valdre per a la defensa contra els francesos. Al cap de poques hores, el batlle de Terrassa ja disposava de 295 sometents procedents de poblets com Cerdanyola, Sant Cugat, Barberà, Santiga, etc.

El 4 de juliol va sortir de Barcelona, on s'havien fet forts, una divisió francesa amb 3.500 homes, manats pel general Chabran, disposats a desfer els plans vallesans de formar un cinturó de forces. Després de tres dies de batalla per la rodalia de Montcada, els francesos van haver de retirar-se, vençuts i amb unes 800 baixes.

Les escaramusses continuaren pam a pam per tot el Vallès. Tropes franceses van estar per Cerdanyola, Ripollet, Sant Cugat, Rubí, etc. Després de diverses batalles, les tropes catalanes van haver de retirar-se cap a Molins de Rei i els rodals de Montser-

rat. Terrassa, Sabadell i totes les grans poblacions vallesanes van ser ocupades per les tropes franceses.

Jaume Mimó recull que, en el camí de Cerdanyola a Horta, per Valldaura, prop del coll del mas Bernat i a la fondalada que porta vers la font del Frare, va tenir lloc una batalla molt sagnant, probablement una emboscada d'estil guerriller, en què els francesos van resultar derrotats. Això explicaria que, més endavant, quan es va fer el traçat de l'actual carretera de Cerdanyola a Horta, s'hi trobessin molts enterraments i romanalles de baionetes. Les represàlies van suposar els incendis de les esglésies de Sant Martí i de Sant Iscle i d'una gran quantitat de masos, alguns dels quals, com can Güell, ja no tornarien a ser habitats.³¹

L'església de Sant Martí va rebre l'escomesa de les tropes franceses en diverses ocasions, sovint de represàlia per la resistència guerrillera. Estris, ornaments, tresor, etc. van ser saquejats i malmesos. Les tropes franceses, a més del temple, també va cremar els llibres parroquials, com ara el d'aniversaris i misses i el de rendes.³²

El Vallès va continuar sota ocupació francesa fins a l'abril del 1814, data en què els francesos abandonaren el país i el rei Ferran VII recuperava la corona d'Espanya.

L'any 1815 el visitador del bisbat constata que “al llegar a ella, por estar deruida la Casa del Cura Párroco, se vistió S. S. y los competentes ornamentos debajo de un árbol cercano a la Iglésia donde fue a buscarle [...]”. El visitador manava que “se haga un reparto entre todos los possessores de bienes dentro la misma parroquia por vía de catastro o proporción de lo que corresponda a cada uno, según sus facultades[,] y que del producto de dicho reparto se reedifique la expresada Casa Rectoral con la brevedad posible”.³³

En la visita pastoral girada a Sant Martí de Cerdanyola el 19 de juny del 1815, el visitador va poder constatar “estar derruida la Casa del Cura Párroco” i es va reunir al palau abacial de Sant Cugat amb el batlle, el regidor, el síndic i quatre comissionats de Cerdanyola per procedir a la recaptació proporcional “de lo que corresponda a cada uno según sus facultades” i per dur a terme la reconstrucció de la casa rectoral al més aviat possible. Josep Fatjó del Molí fou un dels quatre comissionats.³⁴ Un any més tard, els rectors es queixaven per la pèrdua dels llibres i la documentació parroquial, destruïts pels francesos:³⁵

Que en tiempo de la guerra se extraviaron del Archivo de su Parroquia varias escrituras y que habiendo vacado después la Rectoria no se ha hecho nuevo Inventario de Libros y Papeles.

Narcís Germà i Bayer, rector de Cerdanyola, es queixava de la mala situació de la casa i de la pobresa de la parròquia i dels parroquians quan, el 25 de març del 1819, escrivia que es trobava “sin Casa Rectorial por haberla quemado las Tropas Francesas en el dia 12 Octubre de 1808, cuya reedificación es impracticable”. Hi afegia que el rector no podia fer la reparació, ja que “este curato no tiene sobrantes” i tampoc no

la podien fer “los labradores”, a causa de “los muchos atrasos que han padecido” i de “las malas cosechas”.³⁶

Narcís Germà i Bayer s'adreçava novament al bisbat, aquell any, per exposar “que habiéndose quemado la mayor parte de los Papeles de este Archivo, con la casa Rectorial, en el día 12 de Octubre de 1808[,] a la que las tropas francesas pegaron fuego; entre ellos se abrasaron los Libros de Celebración”.

El Tomo 5º fue quemado à 12 Octubre de 1808 por los franceses durante la guerra de la Independencia.
Tomo 6º que abana desde 1807 hasta Diciembre de 1804. Contiene tambien algunas partidas correspondientes al Tomo 5º que fue quemado, y que a pesar de esto, pudieron ser reconstruidas por declaraciones de los padres, padrinos y personas fidedignas.

Fig. 1: Queixes del rector Pié sobre llibres cremats a la guerra del 1808.

El 2 de maig d'aquell any, Narcís Germà tornava a escriure al bisbat sobre aquell problema i en donava algunes dades més:³⁷

[...] con la debida reverencia a V.S., expone que habiéndose quemado la mayor parte de los Papeles de este Archivo, con la Casa Rectoria, en el dia 12 de Octubre de 1808 a la que las tropas francesas pegaron fuego; entre ellos se abrasaron los Libros de celebración; por cuyo motivo está el Exponente sin noticia de lo que se practicaba en esta Parroquia en orden a las limosnas que se recogen, dichas del Bacín o Plato de Almas.

En essència, Narcís Germà deia l'11 de maig que “no tenint rectoria, vivia a una casa del Sr. Marquès de Sardanyola, la qual tenia contigua una Capella titulada de S. Marsal”. La capella estava “muy bien adornada con cinco altares”.³⁸ El 12 d'octubre d'aquell any, el sacerdot demanava tenir el Santíssim a la capella de Sant Marçal, ja que l'església i la rectoria estaven destruïdes.³⁹

També el rector de Sant Iscle, Fost Margens, es planyia l'any 1816 “que en tiempo de la guerra se extraviaron del Archivo de su Parroquia varias escrituras y que habiendo vacado despues la Rectoria no se ha hecho nuevo Inventario de Libros y Papeles”.⁴⁰ Aquesta església ja havia estat malmesa i saquejada pe les tropes franceses l'any 1697. La parròquia de Sant Iscle va ser la que més va patir l'estrall d'aquesta guerra i en van quedar abandonats els masos més malmesos, allunyats o de difícil protecció.

José Sibina, rector de Sant Martí, insistia en la destrucció documental quan va escriure, al final d'un document de l'any 1865, que “en tiempo de los franceses fue

quemado el Archivo de Sardañola y por consiguiente se perdieron muchos originales y curiosos documentos”.⁴¹

6. Els cent mil fills de Sant Lluís (1823-1827)

Només un breu esment d’una nova invasió francesa que feia perviure el record de les malvestats causades en guerres anteriors. El segle XIX va ser un segle de guerres, revolucions i sublevacions. La pugna entre absolutisme i liberalisme anava i tornava d’una banda a l’altra. En ple període liberal, instaurat pel coronel Riego, es produeix una nova invasió francesa, a petició del rei Ferran VII, atesa per França en nom de la Santa Aliança (Àustria, Prússia, Rússia i França).

L’exèrcit francès, comandat pel duc d’Angulema, Lluís Antoni de Borbó, va penetrar a Espanya el 1823. Barcelona va caure el 4 de novembre d’aquell any i va ser ocupada pels francesos fins a l’any 1827. Ferran VII va restaurar l’absolutisme i el període va ser conegut com la Dècada Ominosa.

Cloenda

Han estat llarg períodes de temps els que, entre 1497 i 1827, els soldats francesos han ocupat territori català, han guerregat contra la població autòctona i han fet malbé el patrimoni moble, immoble, arquitectònic i artístic de les cases, les esglésies i altres establiments. Hi van imposar la seva llei i van sotmetre la terra, els habitants i els dirigents a llur política expansionista, colonial i ideològica.

Catalunya ha viscut sota l’amenaça francesa des de les acaballes del segle XIV. Salses ha estat el baròmetre que detectava aquestes oscil·lacions militaristes del veí del nord, amb diverses embranzides els anys 1496, 1543, 1609 i 1639.

Entre els nobles, moltes famílies, com la dels Marimon, es van arrengher sempre al costat del poder; primerament al dels reis d’Aragó, després als de la Casa d’Àustria i, finalment, als Borbó. Enfront d’ells, molts ciutadans i propietaris de Barcelona, amb finques rurals al Vallès, com ara els Cordelles, els Catà i els Sants, van prendre partit per la causa austriacista i es van enfrontar a Castella i als Borbó; com a conseqüència van perdre, sovint, el patrimoni i la vida, o es van haver d’exiliar per salvar-la.

Malgrat una excel·lent col·laboració amb la immigració occitana dels segles XVI i XVII, l’animadversió envers els francesos s’havia radicalitzat a partir de mitjan segle XVII, de resultes de la Guerra dels Segadors i del reguitzell de guerres amb França que hi va haver posteriorment. Fins a la Guerra del Francès i l’episodi dels Cent Mil Fills de Sant Lluís, en un període de dos-cents anys, malgrat el col·laboracionisme de l’elit dirigent, la majoria de pagesos s’ha manifestat contrària a les invasions del poble veí.

L’animadversió dels pagesos vallesans vers les tropes franceses (i les castellanès, també) ha estat a bastament exposada. Els greuges principals van ser els abusos dels soldats i les accions de guerra, que ocasionaren espolis, pillatges, incendis, violacions

i impostos. Les queixes més grans es van adreçar contra el pagament de les talles de soldats que hom imposava, segons hem pogut veure en el cas dels masos Oliver, Miró, Fatjó dels Aurons i Lloses. Entre els edificis incendiats pels francesos, hi ha, en primer lloc, les dues esglésies locals, seguides d'alguna petita masia, com la de can Güell. La pèrdua dels boscos, per tal d'utilitzar-ne la fusta en la construcció de vaixells de guerra, va ser una altra de les causes de ruïna dels patrimonis camperols.

Notes

- 1 Jordi Nadal i Emili Giralt. *Immigració i redreç demogràfic. Els francesos a la Catalunya dels segles XVI i XVII. Vic: Eumo, 2000* (1ª edició, francesa, any 1960).
- 2 Generalitat de Catalunya. *Dietaris de la Generalitat de Catalunya, 1411-1714*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència, 1994, vol. II, anys 1539-1578, p. 87.
- 3 Miquel Sánchez. *Història de Cerdanyola. Dels orígens al segle vint*. Cerdanyola: Editorial Montflorit, 2005; cap. 20, "La cúria senyorial". El mas correspon a l'actual can Ferrer, al Forat del Vent.
- 4 Arxiu Històric de Sabadell (AHS). Arxiu de les Corts Senyorial. Corts de la Rodalia. Cerdanyola. Capsa 2, anys 1628-1659.
- 5 Joan Reglà. *Els virreis de Catalunya. Biografies Catalanes*. Sèrie Històrica, núm. IX, p. 126.
- 6 Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA). *Notarials de Sant Cugat*, vol. 119.
- 7 ACA. *Notarials de Sant Cugat*, vol. 133, anys 1636-1640, f. 366v.
- 8 ACA. *Notarials de Sant Cugat*, vol. 133.
- 9 Eva Serra. *Pagesos i senyors a la Catalunya del segle XVII*. Barcelona: Crítica, 1988, p. 69.
- 10 Ajuntament de Barcelona. *Dietari del Antich Consell Barceloní*. Barcelona: Arxiu Municipal de la Ciutat de Barcelona, 1910, vol. XII, p. 740, i XIII, p. 342.
- 11 Ajuntament de Barcelona. *Dietari del Antich Consell Barceloní*. Barcelona: Arxiu Municipal de la Ciutat de Barcelona, 1910, vol. XII, p. 740, i XIII, p. 342 (pel seu interès, ho vaig recollir a *La Cerdanyola Moderna*. Cerdanyola, 1982, p. 55).
- 12 Arxiu Històric de Terrassa (AHT). Josep Peyret (1637-1657). Llibre comú per autoritat règia (1638-1643).
- 13 AHS. Arxiu de les Corts Senyorial. Corts de la Rodalia. Cerdanyola. Capsa 2, anys 1628-1659.
- 14 AHS. Arxiu de les Corts Senyorial. Corts de la Rodalia. Cerdanyola. Capsa 2, anys 1628-1659, carpeta 1637-44, doc. 19-6-1643; i carpeta 1647-59, doc. 8-5-1652 i 13-5-1655.
- 15 Ajuntament de Barcelona. *Dietari del Antich Consell Barceloní. Arxiu Municipal de la Ciutat de Barcelona*. Barcelona: Arxiu Municipal de la Ciutat de Barcelona, 1910, vol. XII, p. 740, i vol. XIII, p. 342; Josep Sanabre. *La acció de França en Catalunya (1640-1659)*. Barcelona, 1956, p. 64, 284 i 659.
- 16 Document extret de l'Arxiu Parroquial de Cerdanyola, avui perdut.
- 17 AHS. Hisenda Miró.
- 18 Eva Serra. *Pagesos i senyors a la Catalunya del segle XVII*. Barcelona: Crítica, 1988
- 19 AHS. Arxiu de les Corts Senyorial. Corts de la Rodalia. Cerdanyola. Capsa 2, anys 1628-1659.
- 20 Ajuntament de Barcelona. *Dietari del Antich Consell Barceloní*. Barcelona: Arxiu Municipal de la Ciutat de Barcelona, 1910, vol. XXII, p. 146.
- 21 Ajuntament de Barcelona. *Dietari del Antich Consell Barceloní*. Barcelona: Arxiu Municipal de la Ciutat de Barcelona, 1910.
- 22 AHS. Arxiu de les Corts Senyorial. Corts de la Rodalia. Cerdanyola. Capsa 2, anys 1628-1659.
- 23 ACA. *Notarials de Sant Cugat*, vol. 138.

- 24 Ajuntament de Barcelona. *Dietari del Antich Consell Barceloní*. Barcelona: Arxiu Municipal de la Ciutat de Barcelona, 1910, vol. XXII, p. 146; Miquel Brassó. "Las pinturas románicas en Sant Iscle de les Feixes": *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*. Barcelona, 1945, p. 172.
- 25 Arxiu de la Ciutat de Barcelona (ACB). Visita de l'Oficialitat, 1698, f. 44; Barcelona: Institut Municipal d'Història de Barcelona (IMHB). Josep Mas (notes soltes).
- 26 ACA. *Notarials de Sant Cugat*. Pau Farrer, vol. 146, anys 1707-1708, f. 11v.
- 27 Esteve Canyameres. "Can Solà del Racó de Matadepera (segles XIII-XVII)": *Terme* 16, 2001, p. 91.
- 28 ACA. *Notarials de Sant Cugat*, vol. 148.
- 29 Jaume Mimó i Llobet. *Guia excursionista a les masies del terme de Cerdanyola*. Cerdanyola, 1948, p. 97.
- 30 Arxiu Diocesà de Barcelona (ADB). Parròquies. Cerdanyola; Josep Mas. *Nota històrica de la Mare de Déu del Castell de Montcada*. Montcada, 1908 (3ª edició: 1923); Jaume Mimó. *Coses de Cerdanyola*. Cerdanyola, 1946; José Manuel Salillas. "Sardanyola en la Guerra de la Independència": *Revista de Sardanyola* 21, agost 1964.
- 31 Jaume Mimó. *Guia excursionista a les masies del terme de Cerdanyola*. Cerdanyola, 1948, p. 43; Miquel Sánchez, *La Cerdanyola Moderna*. Cerdanyola, 1982, p. 99-100, i "Sant Iscle...". Barcelona, 1996, p. 68.
- 32 ADB. Visites pastorals, vol. 88 bis, f. 6, visita 1815.
- 33 ADB. Visites pastorals, vol. 89, f. 13, visita 19-6-1815.
- 34 ADB. Visites pastorals, vol. 89, f. 13.
- 35 ADB. Parròquies. Cerdanyola, núm. 354.
- 36 ADB. Parròquies. Cerdanyola, núm. 354, carta núm. 28, de data 2-03-1819.
- 37 ADB. Parròquies. Cerdanyola, núm. 354, cartes dels dies 2-03-1819 i 25-03-1819.
- 38 ADB. Parròquies. Cerdanyola, núm. 354, carta núm. 28, de data 2-03-1819.
- 39 Institut Municipal d'Història de Barcelona (IMHB). Josep Mas. *Notes Històriques del Bisbat de Barcelona*, vol. X, p. 80v. (paperetes); document extret de l'Arxiu Parroquial de Cerdanyola, avui perdut.
- 40 ADB. Parròquies. Cerdanyola, núm. 354, document de data 1-09-1821.
- 41 ADB. Parròquies. Cerdanyola, núm. 354, document núm. 102, any 1865.